

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

Логіка наукового аналізу

Шифр та назва спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування -	Інститут ННІ Соціально-гуманітарних технологій
Освітня програма Цифрове врядування	Кафедра Соціології і публічного управління (305)
Рівень освіти Бакалавр	Тип дисципліни Вибіркова
Семестр 5	Мова викладання Українська

Викладачі, розробники

Шанідзе Надія Олександрівна
nashanidze@ukr.net
Кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології і публічного управління.
Авторка понад 60 наукових і навчально-методичних публікацій.
Провідна лекторка з курсів «Соціологія управління», «Теоретична соціологія XXI століття», «Крос-культурні комунікації» «Соціологія мови», «Соціологія особистості та девіантної поведінки», "Методологія та методи роботи з персоналом", "Філософія економічної діяльності"
[Детальніше про викладача на сайті кафедри](https://web.kpi.kharkov.ua/sp/)
<https://web.kpi.kharkov.ua/sp/>

Загальна інформація

Анотація

Курс охоплює питання щодо специфіки наукового пізнання, етапів та структури наукового дослідження, застосування різноманітних методів наукового аналізу. Під час його вивчення студенти знайомляться з концептуальними підходами до видів та форм пізнання, різноманітними філософськими, гносеологічними теоріями пізнання. Особливої уваги приділено формам логічного мислення та законам формальної логіки, їх практичному застосуванню у науковому мисленні.

Мета та цілі дисципліни

Ознайомлення студентів із логічною теорією мислення й оволодіння навичками логічного аналізу здобутого у процесі навчання та інтерпретації формалізованої мови науки логіки у професійній сфері; виявлення логічних помилок у міркуваннях.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

ЗК03. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 9 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

СК 10 Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

Результати навчання

РН11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формувати рекомендації в межах своєї компетенції.

РН21. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності; знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних стилів державною та іноземною мовами.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредитів ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Дисципліни, вивчення яких спирається на дану дисципліну: "Філософія", «Вища математика», "Основи економічної теорії", «Теорія організації», «Вступ до спеціальності. Ознайомча практика», «Соціально-демографічна статистика», «Організаційно-правові засади публічного управління», «Державне та регіональне управління».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час викладання курсу застосовуються мультимедійні засоби, застосовується проектна робота у вигляді індивідуальних та групових проектів, вирішення задач на логіку.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Наукове дослідження як різновид пізнавальної діяльності Види пізнання.

Проблема вірогідності знання, границь знання і філософський скептицизм. Людина як суб'єкт пізнання. Взаємини теорії пізнання і логіки: вивчення логіки мови і правил міркування у логіці – дослідження можливостей і норм одержання знання і його відмінність від незнання в теорії пізнання. Роль культурного контексту у виробництві і функціонуванні знання: теорія пізнання, історія культури й історія науки..

Тема 2. Форми пізнання. Раціоналізм та емпіризм.

Чуттєве і раціональне пізнання. Мислення як проблема теорії пізнання. Загальні представлення і поняття. Поняття і категорії. Приклади категорій. Почуттєві форми пізнання. Сприйняття як джерело знання і різновид пізнання.. Емпіризм і сенсуалізм.

Тема 3. Методи наукового пізнання

Метод як система правил, принципів і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей розвитку природи, суспільства і мислення або практичної перетворюючої діяльності людини. Класифікація методів: всезагальні, загальнонаукові, частонаукові методи пізнання.

Тема 4. Логіка як наука про правильне мислення

Об'єкт та предмет логіки як науки. Чотири історичні етапи та особливості розвитку формальної логіки. Логіка як наука про форми і закони правильного мислення. Поняття про форми мислення. Зміст і логічна структура думки. Основні форми мислення: поняття, судження, умовивід, доведення.

Тема 5. Основні форми логічного мислення. Поняття. Судження.

Загальна характеристика поняття. Поняття як форма мислення, в якій відбиваються загальні і притому суттєві властивості предметів та явищ. Поняття і слово. Зміст та об'єм поняття. Співвідношення між змістом та об'ємом поняття, закон співвідношення. Види понять: пусте, одиничне, загальне. Обмеження та узагальнення понять. Судження як форма мислення. Структура суджень. Судження і речення. Прості і складні судження. Види суджень за якістю та кількістю. Розподіленість термінів у судженні. Відносини між судженнями. Правила операцій із судженнями.

Тема 6. Основні форми логічного мислення. Умовивід. Доведення.

Загальна характеристика умовиводів. Структура умовиводу: засновки, висновок, логічний зв'язок між засновками і висновками. Поняття логічного слідування. Логічно необхідні та імовірні (правдоподібні) умовиводи. Поняття дедуктивного умовиводу. Категоричний силлогізм. Визначення і склад категоричного силлогізму. Аксиома силлогізму. Загальні правила категоричного силлогізму. Фігури і модуси силлогізму. Поняття індукції. Зв'язок індукції з експериментальними узагальненнями. Види індуктивних умовиводів: повна й неповна індукція. Наукова індукція. Принципи добору та виключення (елімінація), що обмежують можливість випадкових узагальнень.

Тема 7. Проблема істини в пізнанні

Класична концепція істини як відповідності знання і предмета: Аристотель. Істина як когеренція: Кант, логічний позитивізм. Істина як корисність: Дьюї. Істина як ідеал пізнавальної діяльності. Концепція багатозаровості реальності і наявності істин різного типу. Логічні помилки: паралогізми і софізми. Поняття про логічні парадокси.

Теми практичних занять

Тема 1. Пізнання як предмет наукового дослідження. Види пізнання.

Пізнання і знання. Роль культурного контексту у виробництві і функціонуванні знання: теорія пізнання, історія культури й історія науки. Інформаційна цивілізація і роль у ній виробництва і використання знань. Сучасна когнітивна наука і теорія пізнання. Теорія пізнання і філософська антропологія: вивчення пізнання в контексті людської життєдіяльності.

Тема 2. Форми пізнання. Раціоналізм та емпіризм.

Чуттєве і раціональне пізнання. Мислення як проблема теорії пізнання. Раціональність у пізнанні і діяльності. Емпіризм і сенсуалізм. Труднощі в здійсненні емпіристської програми. Емпіризм як спосіб критики наявної системи знання, як нормативна програма. Первинні і вторинні якості у Локка. Критика матеріалістичної теорії пізнання з боку Берклі. Уявний експеримент Кондільяка із самотньою статуєю і його сучасний зміст. Феноменалізм, реалізм і "екологічний підхід" у розумінні сприйняття. Поняття "навколишнього світу" Гібсона і поняття "життєвого світу" Гуссерля. Зняття проблеми первинних і вторинних якостей у концепції Гібсона. Філософський зміст "екологічного підходу" у теорії сприйняття.

Тема 3. Методи наукового пізнання

Поняття «метод» у загальнонауковому сенсі. Співвідношення понять: методика, метод, методологія, парадигма у загальнонауковій та соціологічній перспективі. Методика як сукупність, послідовність, порядок використання різних прийомів та методів у дослідженні. Метод – ідеальна копія взаємодії суб'єкта з об'єктом, науковий метод як діалектична єдність об'єктивного та суб'єктивного. Методологія як вчення, наука про методи наукового пізнання та сукупність

загальних і світоглядних принципів, які використовуються для вирішення наукових та практичних завдань.

Тема 4. Логіка як наука про правильне мислення

Місце формальної логіки серед інших наук. Функції логіки. Основні форми мислення: поняття, судження, умовивід, доведення. Логіка і методологія наукового пізнання. Загальнологічні методи пізнання. Логічна побудова наукової теорії. Поняття логічного проходження. Основні закони формальної логіки. Поняття логічного закону. Дотримання законів логіки – необхідна умова досягнення істини в пізнанні. Значення логіки в пізнанні та практичній діяльності. Місце і роль логіки у формуванні наукового світогляду. Значення логіки в науково-пошуковій, технічній діяльності людей, у підвищенні культури мислення.

Тема 5. Основні форми логічного мислення. Поняття. Судження.

Загальна характеристика поняття. Поняття як форма мислення, в якій відбиваються загальні і притому суттєві властивості предметів та явищ. Поняття і слово. Зміст та об'єм поняття. Співвідношення між змістом та об'ємом поняття, закон співвідношення. Види понять: пусте, одиничне, загальне. Обмеження та узагальнення понять. Категорії, як гранично узагальнені поняття. Родові та видові поняття. Відносини між поняттями. Сутність та правила визначення понять. Операції з поняттями: ділення та прийоми, що можуть замінити ділення. Класифікація понять. Судження як форма мислення. Структура суджень. Судження і речення. Прості і складні судження. Види суджень за якістю та кількістю. Розподіленість термінів у судженні. Відносини між судженнями. Правила операцій із судженнями.

Тема 6. Основні форми логічного мислення. Умовивід. Доведення.

Загальна характеристика умовиводів. Структура умовиводу: засновки, висновок, логічний зв'язок між засновками і висновками. Поняття логічного слідування. Логічно необхідні та імовірні (правдоподібні) умовиводи. Види умовиводів: дедуктивні, індуктивні, за аналогією, абдукція. Безпосередні та опосередковані умовиводи. Поняття дедуктивного умовиводу. Категоричний силлогізм. Визначення і склад категоричного силлогізму. Аксиома силлогізму. Загальні правила категоричного силлогізму. Фігури і модуси силлогізму. Поняття індукції. Зв'язок індукції з експериментальними узагальненнями. Види індуктивних умовиводів: повна й неповна індукція. Наукова індукція. Принципи добору та виключення (елімінація), що обмежують можливість випадкових узагальнень.

Тема 7. Проблема істини в пізнанні

Істина як центральна тема теорії пізнання. Класична концепція істини як відповідності знання і предмета: Аристотель. Істина як когеренція: Кант, логічний позитивізм. Істина як корисність: Дьюї. Істина і неправда. Істина й омана. Істина й ілюзія. Скептицизм, феноменалізм, релятивізм і реалізм у теорії пізнання. "Теорія відображення" як неадекватне формулювання реалістичної позиції в теорії пізнання. Істина як ідеал пізнавальної діяльності. Концепція багатшаровості реальності і наявності істин різного типу. Взаємовідношення істин науки й істин здорового глузду: конфлікт і взаємодія. Проблема "двох стільців" А. Еддінгтона. Логічні помилки: паралогізми і софізми. Поняття про логічні парадокси.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні заняття відсутні.

Самостійна робота

Самостійна робота передбачає написання рефератів, підготовку індивідуальних та групових проектів та есе, виконання контрольних завдань. Перевірка здійснюється під час захисту

студентом власного проекту у формі доповіді та презентації. Також студентам надаються актуальні наукові праці та практичні матеріали для самостійного ознайомлення з подальшим обговоренням під час практичних занять

Література та навчальні матеріали

Базова література

- 1 Історія філософії: Підручник для вищої школи / Керівник автор. кол-ву акад. Кремень В.Г. – Х.: Прапор, 2004.
- 2 Конверський А. Є. Логіка : підручник. – 9-те вид., виправлене / А. Є. Конверський. – К. : Центр учбової літератури, 2024. – 358 с.
- 3 Жеребкін В. Є. Логіка: підруч. / В. Є. Жеребкін. – К.: Знання, 2004. – 255 с.
- 4 Дзюба Н., Василюха Н., Даниленко С. Основи та методологія наукових досліджень. — Київ: SBA Print, 2026. — 372 с.
- 5 Логіка : підручник / [О. М. Юркевич, С. В. Качурова, О. П. Невельська-Гордєєва та ін.] ; за заг. ред. О. Г. Данильяна. – Харків : Право, 2022. – 220 с.
- 6 Основи наукових досліджень : навч. посібник / А. К. Бабіченко [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т", Нац. фарм. ун-т. – Харків : Друкарня Мадрид, 2021. – 134 с..

Допоміжна література

- 7 Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни "Логіка" / уклад.: О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. Е. Зархіна та ін. – Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. – 90 с.
8. Логіка: Хрестоматія / авт.-упор. С. Д. Цалін. – 3-те вид., переробл. і доповн. – Х.: Факт, 2010. – 864 с.
9. Хоменко І. В. Логіка – юристам: підруч. / І. В. Хоменко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.
10. Добронравова І. С. Ідеали і типи наукової раціональності // Київський університет як осередок національної духовності, науки, культури : Матеріали науково-теоретичної конференції, присвяченої 165-річчю університету : Гуманітарні науки. Частина І. – К. : ВЦ «Київський університет», 1999. – С. 24–28.
11. Поппер К. Логіка наукового дослідження // Поппер К. Логіка та ріст наукового знання. – http://lib100.com/book/philosophy/logic_of_scientific_discovery/_Карл%20Поппер,%20Логика%20наукового%20исследования.pdf.
12. Рассел Б. Історія західної філософії. – К. : Основи, 1995. – 760 с. – <http://litopys.org.ua/russel/rus.htm>.
13. Риккерт Г. Філософія життя. – К., 1998. – <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Rikkert/Rikkert.html>
14. Merton R. The Normative Structure of Science / Robert K. Merton // Merton R. The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations. – Chicago; L. : The University of Chicago Press, 1973. – P. 267–278. – http://www.collier.sts.vt.edu/5424/pdfs/merton_1973.pdf
15. Weber M. "Objectivity" in Social Science and Social Policy / Max Weber // Riley G. (Ed.) Values, Objectivity, and the Social Sciences / Gresham Riley (ed.). – Reading, Mass., etc. : Addison-Wesley Publishing Company, 1974. – P. 69–83. – <http://anthropos-lab.net/wp/wp-content/uploads/2011/12/Weber-objectivity-inthe-social-sciences.pdf>.
16. Гомілко О. Суспільство знань як виклик раціональності // Філософія освіти. – 2015. – № 1. – С. 26–38.
18. Мелков Ю. О. Становлення людини як суб'єкта пізнання за доби класичної науки // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2014. – № 24. – С. 38– 43.
19. Логіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Д. Титов, С. Д. Цалін, О. П. Невельська-Гордєєва та ін.; за ред. В. Д. Титова. – Х.: Право, 2005. – 208 с.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку(20%) та поточного оцінювання (80%).

Залік проводиться у формі усної відповіді, питання для заліку надаються студентам заздалегідь. Поточний контроль включає підготовку індивідуальних завдань (проектів) - 20%, дві модульні контрольні роботи - по 10%, контрольні опитування за темами - 40%

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

28.06.2024

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

28.06.2024

Гарант ОП
Діна ТЕРЕЩЕНКО